

Inna Sofienko, Master Student,
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE HISTORY AND FORMATION OF CINEMA TRANSLATION IN UKRAINE

The article deals with the research on the history of audiovisual translation in Ukraine and its current state. The paper covers the activities of the first Ukrainian AVT studios as well as its contemporary centers. A special attention has been drawn to the legal regulations over AVT and a percentage rating of various AVT types that dominate in Ukraine.

Key words: AVT, dubbing, voice-over, subtitling, imported film, screenplay, theatrical release.

УДК 81'255.4+811.111

Сніцина В.Є., магістрант,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТІВ ПУБЛІЧНИХ ПРОМОВ ПЕРШИХ ЛЕДІ США ТА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ

У статті на матеріалі публічних виступів Перших леді США досліджується публічний дискурс у контексті гендерних параметрів, звертається особлива увага на стратегії, що використовують у своїх публічних виступах Перші леді США для здійснення впливу на аудиторію, аналізуються переклади цих виступів українською мовою.

Ключові слова: публічний виступ, гендерні особливості, політичний дискурс

У гуманітарних науках поняття «гендер» відображає соціокультурний аспект статевої приналежності людини. У лінгвістиці під гендером розуміється конвенціональний ідеологічний конструкт, що виражає уявлення про те, що означає бути чоловіком і жінкою в тій/іншій культурі [4:147]. Мовознавці досліджують гендер у двох основних напрямках: «дзеркальна» репрезентація гендеру, його відображення та конструювання за допомогою мовних ресурсів та поділ мови на «чоловічу» й «жіночу» [1:509].

Щодо публічного дискурсу, то він є текстово неоднорідним. Труднощі при перекладі текстів публічного дискурсу перших леді пов'язані з тим, що у сучасному світі політкоректності та розвитку фемінізму поділу на статі намагаються уникати, нехтуючи характерними особливостями мови жінок у перекладі. Це і обумовлює **актуальність** вибору даної теми.

Метою дослідження є виявлення засобів збереження повноти змісту при перекладі текстів публічного характеру ораторів-жінок з англійської мови на українську.

Матеріалом дослідження слугували найновіші публічні промови американських Перших леді, а саме Мішель Обами та Гіларі Клінтон.

Предметом дослідження виступає публічний дискурс у контексті гендерних параметрів.

Об'єктом дослідження є гендерні особливості публічних промов Першої леді США.

Сучасні вчені розглядають риторичні стратегії переважно із суто лінгвістичних позицій. Проте вони ще не були вичерпно описані із урахуванням здобутків лінгвокогнітології та лінгвоперсоналогії, чим і зумовлюється **наукова новизна** нашого дослідження.

Мова не лише відображає гендерну диференціацію, яка існує у соціумі, але й конструє гендерні відмінності. З точки зору феміністок, лінгвістичний простір здійснює свій диктат по відношенню до представників обох статей, формуючи «стандартизовані уявлення про моделі поведінки та риси характеру, які відповідають поняттям «чоловіче» та «жіноче» [2:228]. Гендерні відношення у мові фіксуються у вигляді мовних стереотипів, які відбиваються на поведінці (в тому числі й мовленнєвій) особистості та на процесі її мовної соціалізації. Поняття гендера позначає процес розмежування суспільством чоловічих і жіночих ролей, поведінки, ментальних і емоційних особливостей та соціальний конструкт гендера.

Не зважаючи на те, що в різних суспільствах чоловічі та жіночі ролі можуть бути різними, у всіх людських спільнотах загальним правилом є таке: те, що вважається за чоловіче, маркується суспільством як домінуюче і пріоритетне; в той час як усе, що вважається за жіноче, визнається підлеглим і вторинним. Отже гендер є одним з базових принципів соціальної стратифікації, так само як національності (або етнічна приналежність), вік, соціальний статус. Гендерна лінгвістика, яка вивчає мовні явища, пов'язані з відмінністю носіїв мови за статтю, наразі визнана окремою соціолінгвістичною дисципліною [3:60]. Гендерний чинник, який враховує природну стать людини і її соціальні «наслідки», є однією з головних характеристик особистості.

Таким чином, поняття «гендер» давно вже вийшло за рамки граматики – це явище широко розглядається як соціокультурний, дискурсивний і психолінгвістичний феномен. У наш час гендер – це не примітивна категорія роду, а комплекс базових асоціацій, які в синтезі з асоціаціями оригінальними стимулюють творчий процес. Гендер не є суто лінгвістичною категорією, але її сутність можна розкрити через аналіз структури мови. Культурну рецепцію важко уявити без лінгвістичної компетенції, тобто без гендерно означеної мовної картини світу та реальних дискурсивних практик мовної особистості.

Гендерні характеристики в мові виражаються через мовленнєву поведінку чоловіків і жінок і гендерну маркованість мови. Узагальнення досліджень О. Есперсена, Р. Лакоффа, В. А. Маслової доводить існування гендерної дихотомії в мовній поведінці щодо просодичних рис. Жіночу мовну поведінку характеризують також як ввічливу й гіперкоректну, як більш “гуманну”. На думку дослідників [5:112] це проявляється в тому, що жінки частіше використовують емфазу (*It was not only those who've justified slavery who leaned on religion, it was also those who sought to abolish it* [8:2]), частіше чоловіків ухиляються від прямої відповіді на запитання, жінки схильні до

живання престижних, стилістичних підвищених форм, книжкової лексики (*emanate, sanctioned, aftermath*), ввічливих форм, аніж чоловіки. Жінки у своїх промовах більш емоційно виражають свої аргументи, використовуючи емоційно забарвлені:

- повтори (*equal pay for equal work; the truth, the immutable truth, ...our kids see an average of just one ad a week for healthy products like water to fruits and vegetables. Just one ad a week* [9:2].)
- анафори, епіфори, паралельні конструкції та протиставлення (*Let us answer that call. Let us be on the right side of history. Those who advocate for expanding the circle of human rights were and are on the right side of history, and history honors them. Those who tried to constrict human rights were wrong, and history reflects that as well. I have seen it in the incredible kindness and warmth that people have shown me and my family, especially our girls. I've seen it in teachers in a near-bankrupt school district who vowed to keep teaching without pay. I've seen it in people who become heroes at a moment's notice, diving into harm's way to save others. And I've seen it in our men and women in uniform and our proud military families.; ... power to shape our kids' tastes and desires, preferences are being shaped by the marketing campaigns* [10:3].)

При перекладі необхідно зберегти ці стилістичні фігури, адже вони сприяють ритмічності мови, яка, у свою чергу, підвищує рівень уваги аудиторії до оратора. До того ж, нова інформація на знайомому фоні краще запам'ятовується. На останньому прикладі ми бачимо, що у перекладі не зберігається протиставлення оригіналу: (... *силою змінювати смаки та бажання наших дітей, багато їх думок та вподобань піддаються впливу створених вами рекламних кампаній.* – переклад І.Морозової) і таким чином руйнується образ тієї великої рушійної формуючої сили, від якої залежить те, що саме матиме вплив на вподобання дітей.

- алюзії (*another day, another president* [10:5])

Варто зазначити, що алюзії слугують для збагачення промови, підвищення рівня її експресивності. В американських політичних публічних промовах алюзія слугує засобом створення інтертексту, що представляє собою стиснуту інформацію, отриману з тексту-джерела. Алюзивна одиниця додає новий смисл, встановлює паралелі. Завдяки алюзії з'являється нова, додаткова інформація з уже відомого образу – прецедентного імені, ситуації чи тексту.

- інтенсифікатори (*the very best of the American spirit* [10:2])
- прикметники у вищому та найвищому ступенях порівняння (*to live in the greatest nation on earth* [10:2])
- метафори та фразеологічні одиниці (*grounded under the glare of the national spotlight, to get the auto industry back on its feet, swallowed their fears, move heaven and earth* [10:5]; *a lodestar, "pester power"*[8:5])

Метафоричні висловлювання та фразеологічні одиниці є одним з важливих елементів публічних промов перших леді. Усі політики застосовують ці одиниці мови у своїх промовах, хоча жінки роблять це частіше. Передача цих одиниць викликає труднощі при перекладі політичних промов. Як відомо, у мові перекладу метафоричні висловлювання мови оригіналу можна передати декількома шляхами – повним еквівалентом, метафорою з подібною образністю, або методом опису, повністю втративши

при цьому образність вихідної метафори. Таким чином метафору *a lodestar* можна перекласти повним еквівалентом «провідна зірка», фразеологічний зворот *grounded under the glare of the national spotlight* як «у центрі уваги», використавши описовий метод, для адекватного сприйняття цільовою аудиторією.

- оцінювальну лексику (*happily, overwhelmed, unfortunately*), що вживається для своєрідної мовленнєвої маніпуляції аудиторією, змушуючи її співпереживати мовцю.

Найпоширенішими риторичними прийомами в дискурсі перших леді є інверсія, риторичні питання, анафори та епіфори, методи контрасту і протиставлення.

Емоційності та діалогічної форми промові надають риторичні запитання. Вони містять риторичне ствердження чи заперечення у формі питання і не передбачають відповіді. В ораторському дискурсі риторичні запитання виконують контактано-встановлюючу функцію, підвищують експресивність промов, а також емоційно формують проблему, загострюючи на ній увагу слухача [6:2].

Процес перекладу – це пошук, пов'язаний з послідовним вибором із можливих варіантів. Здійснюючи цей вибір, перекладач постійно послуговується власними когнітивними та лінгвістичними знаннями, а також враховує когнітивні та лінгвістичні знання майбутніх читачів, що відображають особливості їх культури. Так у промові Мішель Обама на Конвенції Демпартії речення *They face pressures from Wall Street* [11:4]. перекладається як *Вони стикаються з фінансовим тиском* (переклад І.Морозової). Таким чином, береться до уваги той факт, що реципієнти можуть бути неозибними з широковідомою у США вулицею Уолл Стріт, що вважається історичним центром фінансового району Нью-Йорка. Вулиця знаменита тим, що на ній розташована Нью-Йоркська фондова біржа. В переносному сенсі назва Уолл-стріт означає як саму біржу, так і весь фондовий ринок США.

Так, у перекладі промови Мішель Обама на тему реклами продуктів харчування перекладач взяв до уваги особливість риторики першої леді, її апелювання до аудиторії, та уособлення себе з широким загалом. Усі анафори та повтори в закликах до народу передані в тексті перекладу: *Your words matter. You all can help either provide incentives to change, or you can be barriers to change* [11:6]. – *Ваші слова мають значення. Ви всі можете допомогти, давши стимул для змін, або стати перешкодою на шляху цих змін.* (переклад І.Морозової); *I have never felt more confident about our children's future and, of course, the future of this country* [11:7]. – *Я ніколи не почувала себе настільки впевненою у майбутньому наших дітей та звісно майбутньому нашої країни* (переклад І.Морозової).

Прагнення перекладача повніше передати оригінал, відобразити всі його характерні риси зустрічає опір не лише самого оригіналу, але й приймаючої культури. Недооцінка саме гендерного чинника при перекладі може серйозні наслідки, навіть призвести до відторгнення тексту перекладу культурою даної мови і неприйняття його носіями. *How would it feel if it were a crime to love the person I love? How would it feel to be discriminated against for something about myself that I cannot change?* [8:2] – *Як би я почував себе, коли б любов до людини, яку я кохаю, була злочином? Як би я почував себе, якщо мене дискримінували за щось таке в моїй особистості, чого я не можу змінити?* [12:2]. У цьому випадку перекладач нехтує тим, що промовцем є жінка і ви-

користовує чоловічий рід для створення уособленого образу людства, але, тим самим, спантелічує читачів.

На текст перекладу впливає перекладач, оскільки перекладач є представником певної статі з відповідним набором гендерних характеристик. Гендерна ідентичність перекладача виявляється в індивідуальній стилістиці – виборі граматичних форм, лексичних одиниць, емоційній забарвленості мови та ін. Отже, важливим критерієм адекватності перекладу є гендерна неупередженість створеного перекладачем дискурсу, адже окрім власного «гендеру» перекладач пропускає через себе і гендер автора оригінального тексту, що призводить до синтезу гендерних ідентичностей. Оскільки жоден переклад не може бути гендерно-нейтральним, то «гендер оригіналу» або підпорядковується «гендеру перекладача», або, навпаки, заступає останній. Так, наприклад, при порівнянні промови Гіларі Клінтон та її перекладу, ми відрозуміємо, що перекладач – чоловік: *To the leaders of those countries where people are jailed, beaten, or executed for being gay, I ask you to consider this: Leadership, by definition, means being out in front of your people when it is called for. It means standing up for the dignity of all your citizens and persuading your people to do the same. It also means ensuring that all citizens are treated as equals under your laws* [8:7]. – *Лідерів тих країн, де людей ув'язнюють, б'ють або страчують за те, що вони геї, я прошу врахувати от що: лідер, за визначенням, повинен стати перед своїм народом, коли виникне така необхідність. Він повинен відстоювати гідність усіх своїх громадян і переконувати свій народ робити те саме. Він повинен бути впевненим у тому, що з усіма громадянами його країни поводяться як із рівними, відповідно до законодавства* [12:7]. Ми бачимо, що нейтральні іменники та займенники у тексті перекладу були конкретизовані у особу чоловічої статі.

Переклад промови Мішель Обама на тему реклами продуктів харчування був зроблений жінкою і виявився емоційнішим, однак, необхідність пристосування тексту до культури вимагає більшої формальності. Так, ми бачимо, що емотивна розмовна лексика в тексті оригіналу передана в тексті перекладу більш формальними відповідниками: *sincere heartbreak* – щирі співчуття, *We're eager* – Бажасмо, *to note* – наголосити, *to move the needle* – крок вперед, *the folks* – компанія; або випущена взагалі: *is still on track* (переклад І.Морозової).

Для досягнення еквівалентності та адекватності необхідно вміло застосувати різні перекладацькі стратегії, для того, щоб текст перекладу як можна більш точно передавав всю інформацію, укладену в тексті оригіналу, при дотриманні відповідних норм мови перекладу. На морфологічному рівні гендерна ознака виявляється через категорію роду. Експліцитний прояв гендеру простежується тільки в тексті перекладу, так як на відміну від української мови, в якій рід іменників пізнається за їх значеннями і закінченнями, в англійській мові рід іменників пізнається тільки за їх семантикою. На морфологічному рівні головна функція гендерно маркованих одиниць полягає не тільки в передачі гендерного компоненту, а й головним чином у внесенні ясності в текст. Найпоширенішою трансформацією на морфологічному рівні має бути конкретизація: *I know that the thoughts I've shared today involve questions on which opinions are still evolving* [8:8]. – *Я знаю, що думки, якими я поділилася з вами сьогодні, містять*

запитання, відповіді на які досі змінюються [12:8]; *a single parent* – жодної матери, жодного батька [11:2]. Це пояснюється тим, що передача гендерного компонента на цьому рівні забезпечує ясність контексту щодо того, хто перед нами – чоловік чи жінка. Переважання граматичних трансформацій свідчить про те, що особливості гендерного аспекту на морфологічному рівні виявляється за допомогою граматичної категорії роду, що забезпечує експліцитність тексту.

Культура спілкування існує тоді, коли мовці бачать зв'язок між цілями спілкування, методами їх досягнення та шляхами інтерпретації спілкування [7:169]. В теорії перекладу явищу гендера досі приділяється недостатньо уваги, що призводить до серйозних помилок при перекладі текстів різних жанрів, зокрема офіційно-ділових промов. Переклад тексту кожного жанру, включаючи промови, характеризується «двополярністю», оскільки перекладач постійно перебуває між двома мовними і культурними полюсами, в результаті чого текст перекладу стає бікультурним. Адаптуючись певною мірою до культури тексту перекладу, перекладач повинен не забувати при цьому передати й культуру мови оригіналу. Отже перекладацькі рішення часто носять компромісний характер. Жіноче та чоловіче мовлення має свої особливості, відмінні та подібні риси, оскільки мова не тільки виражає культурні погляди на гендер, але і утворює гендерну ідентичність особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горошко Е. Гендерная проблематика в языкознании / Введение в гендерные исследования: В 2 ч.: Учебное пособие / Под. ред. И. Жеребкиной. – Харьков: ХЦГИ; СПб.: Алетейя, 2001. – Ч. 1. – С. 508-542.
2. Маслова Ю. П. Мовна реперзентація гендеру / Ю.П. Маслова // Наукові записки. Серія —Філологічна – Острог: Вид-во НаУ —Острозька академія, 2009. – Вип. 12. – С. 224–233.
3. Ставицька Л.О. Гендерна лінгвістика: Українська перспектива // Українська мова, 2004. –№3. – С.58-66.
4. Гриценко, Е.С. Образная составляющая в гендерной категоризации / Е.С. Гриценко // Вестник Нижегородского университета им. Н.А. Лобачевского. Сер. Филология. – Н. Новгород: Изд-во ННГУ им. Н.И. Лобачевского, 2005. – Вып. 1(6). – С. 143 – 150.
5. Мельник Ю.П. Об'єктивація гендерних стереотипів у сучасній лінгвістичній науці // Вісник Житомирського державного університету. – 2009. – №45. – С. 110-114.
6. Ніколаєнко О.А. Характеристика риторичних фігур у текстах ораторського дискурсу Давнього Риму, їх функції [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/nvnu/filolog_mov/2011_5_2/R1/Nikolaye.pdf
7. Гоца Н.М. Гендер у перекладі: історичний розвиток, основні аспекти та особливості вивчення // Вісник Житомирського державного університету. – 2009. – №45. – С. 168-171

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ:

8. Clinton H.R. Remarks in Recognition of International Human Rights Day, Hillary Rodham Clinton, Secretary of State, Palais des Nations, Geneva, Switzerland- [Електронний ресурс] – December 6, 2011- 8 с.- Режим доступу: <http://m.state.gov/md178368.htm>

9.Obama M. Michelle Obama Calls on Media Companies to Limit Junk Food Ads. [Електронний ресурс] – September 18, 2013. – 2 с. – Режим доступу: <http://variety.com/2013/biz/news/michelle-obama-calls-on-media-companies-to-limit-junk-food-ads-1200617036/>

10. Obama M. Being President Doesn't Change Who You Are, It Reveals Who You Are – Address by Michelle Obama, First Lady, United States of America, – the Democratic National Convention, Charlotte, North Carolina, [Електронний ресурс] – September 4, 2012. – 7 с. – Режим доступу: <http://www.npr.org/2012/09/04/160578836/transcript-michelle-obamas-convention-speech>

11. Obama M. Remarks by the First Lady During White House Convening on Food Marketing to Children, [Електронний ресурс] – September 18, 2013 – 7 с. – Режим доступу: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/09/18/remarks-first-lady-during-white-house-convening-food-marketing-children>

12. Клінтон Г.Р. Виступ держсекретаря США Гілларі Родем Клінтон Палац Націй, Женева, Швейцарія – [Електронний ресурс] – 6 грудня 2011 року – 8 с. – Режим доступу: <http://osvita.khpg.org/index.php?id=1323947361>

Стаття надійшла до редакції 16.04.2014 р.

Спицына В.Е., магистрант,

Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, г. Киев

ГЕНДЕРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА ПУБЛИЧНЫХ РЕЧЕЙ ПЕРВЫХ ЛЕДИ США

Статья посвящена исследованию публичного дискурса на материале выступлений Первых леди США в контексте гендерных параметров, обращается особое внимание на стратегии, которые используют в своих публичных выступлениях Первые леди США для оказания воздействия на аудиторию, анализируются переводы их выступлений на украинский язык.

Ключевые слова: публичное выступление, гендерные особенности, политический дискурс.

Spitsyna V.Ye., Master Student

Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

GENDER PECULIARITIES OF THE TRANSLATION OF THE USA FIRST LADIES PUBLIC SPEECHES

The article deals with the study of the presentations discourse based on the public speeches of the First Ladies of the USA in the context of the gender parameter. Special

attention is paid to particular strategies used by US First Ladies in their public speeches to influence the audience. The translations into Ukrainian are analysed.

Key words: *public speech, gender peculiarities, political discourse.*

УДК 811.112.2

Стасюк О.С., к.філол.н., асист.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

ІНТЕРДИСКУРСИВНІСТЬ УРОЧИСТИХ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ПРОМОВ ФРН

У статті виявлено особливості взаємодії різних типів дискурсу в урочистих парламентських промовах та основні тенденції розвитку цього типу тексту в парламентській комунікації ФРН.

Ключові слова: *дискурс, інтердискурсивність, парламентська комунікація, урочиста парламентська промова.*

У сучасній лінгвістиці значна увага приділяється вивченню типів дискурсу та з'ясуванню взаємозв'язків між ними. У цьому контексті активно досліджуються інтердискурсивність та інтертекстуальність [1; 3-8].

Політична комунікація в цілому й парламентська зокрема мають інтердискурсивний характер. Впливи інших дискурсів формують саму парламентську комунікацію. Дослідження інтердискурсивних зв'язків на різних етапах розвитку парламентської комунікації дає можливість відстежити процес еволюції цієї сфери спілкування. З цієї точки зору, цікавим типом тексту, що потребує вивчення, є урочиста парламентська промова. Одним із різновидів урочистих парламентських промов є виступи, якими розпочинається перше засідання парламенту нового скликання (нім. «konstituierende Sitzung»). Ці урочисті засідання відкриває найстарший депутат парламенту (нім. «Alterspräsident»), який виголошує урочисту промову й головує на засіданні до обрання спікера. З одного боку, такі промови мають ритуальний характер, а з іншого – в них підсумовується актуальне політичне, економічне, соціальне становище, в якому перебуває Німеччина. Однотипність комунікативної ситуації, в якій виголошуються такі урочисті промови, робить їх зручним матеріалом для досліджень в діахронії. З огляду на це, було проаналізовано 18 урочистих промов, що відкривають роботу німецького парламенту нового скликання й охоплюють проміжок часу з 1949 по 2013 рік.

Метою статті є виявлення особливостей взаємодії різних типів дискурсу в урочистих парламентських промовах ФРН та тенденцій розвитку цього типу тексту протягом другої половини ХХ та початку ХХІ століття.